Baránszky Jób László:
Formateremtő elvek a költői alkotásban

Babits Mihály: Ősz és tavasz között. - Kassák Lajos: A ló meghal, a madarak kirepülnek. /1924. Wien/

I. Két olyan költő alkotását vesszük szemügyre formateremtő elvek érvényesülése szempontjából, akik etekintetben, közhiedelem szerint, ellentétes álláspontot képviselnek: az egyik a müvészi öncéluság, az öncélu formanyelv, a másik a formával nem törödő aktivista szabadvers képviselője. - Valójában lényegében mindkettő elsősorban irodalmi formanyelvből induló, programszerüen ilyen kategóriákban gondolkozó, lirikus, sőt Kassák nagyobb mértékben, mint Babits, kinek "formanyelve" lényegében gyermekkor óta beidegzett, anyanyelvvé vált, egyéni jellegü, mig Kassák lépten nyomon, tudatosan, gyorssütetüen, kivülről átvett izmusokban gondolkozik - mondhatni érez - és alkot. - Ez a döntő különbség teszi azonban képessé egy meggyorsult fejlődésiramu korban, hogy annak problémáit közvetlen hitelességgel szólaltassa meg, egy ahhoz illő, nem történeti, hanem abból kiszakitott, mának szóló, azt képviselő, nem időbeli, hanem térbeli kategóriákat érvényesitő formanyelven, világnézettel. - Kassáknak ujsütetü, kölcsönzött formanyelve ellenére nagyobbfoku a korszerü hitelessége. Legalábbis, ami a Babits kiforrott programszerü stileklekticizmusát - valójában a maga alap költői énjét - képviselő, ahhoz vissza-, hazatalálást jelentő Ősz és tavasz között és Kassáknak majd másfél évtizeddel korábban keletkezett, idegen példák nyomán történő programszerü stilusváltást képviselő, A ló meghal, a madarak kirepülnek versét illeti. - A lirai költemény értékstrukturája érzékenyen magán viseli az életszituáció bélyegét: a társadalmi-történelmi szituációhoz való viszonyát és a költői életmü immanens fejlődésében, tehát a költői egyéniség fejlődésében elfoglalt helyét illetően is.

1. ?

2

II. A Babitsék magyar modernségével a Holnap kötetben, 1908-ban, még csupán ismerkedő lakatosinas Kassák hét év mulva már, 1915-ben, a fejlődés uj dialektikus szakaszát képviseli s társadalmi valósághoz tapadó, nem történelmi mintákon, hanem ezen a társadalmi valóságon nevelt formaigénye előtt ez az európai szempontból mindenképpen anakronisztikus "magyar modernség" bágyadt szecesszionista formajátékként lepleződött le. - Köztudomásu, hogy később folyóirata, a Ma, Babitsot, épp első kötetei alapján, stileklekticizmusban marasztalja el. - Viszont Babits a Kassák-szabadvers-iskola jogosultságát, költői lehetőségét, azon az alapon vonja kétségbe, hogy az tökéletesen mellőzi annak a nyelvnek a költői formanyelvi hangszerelését, beidegződött skáláját, egyszóval azt a müvészi jelrendszert, amely a kommunikáció egyedüli lehetősége; hagyománytörésük - szerinte - egyben lemondás a magyar lélek századokon át kimunkált formanyelvi jelrendszeréről, lemondás az ebből szükségképpen eredő formai szerkezetről; egymást váltó programokban, programszerüségben merül ki s épp ennek folytonos megismétlődése áruló jele

1. Nem kölcsönzött formanyelv, egy uj nyelv teremtése

a formateremtő készség hiányának.
Kassák válaszában jellemző módon figyelmen kivül hagyja Babitsnak azt a megállapitását, hogy a hagyományos nemzeti formanyelv, jelrendszer, szükséges előfeltétel ahhoz, hogy a költő az illető nyelven rezonanciát váltva ki szólalhasson meg, de megütközik azon - és tegyük hozzá méltán - hogy Babits kétségbe vonja az uj irány művészi formateremtő szándékát; számonkéri a formai szerkezetet, s nem veszi észre, hogy, - mint Kassák öntudatosan vallja, - az uj közlésmódban éppen ez uralkodik.- Hozzátehetjük: olyan fokig, hogy felrugja a régi időbeli közlésmódot, ami lényegében az idővel, az időmértékkel, dolgozó ritmus /"hullámzó folyamatosság"/; s helyébe iktatja - tekintve, hogy a rohanás, a tér legyőzése, másrészt az épités, a térformálás korát éljük - mégpedig programszerüen a tér alakitását/: futurizmus, konstruktivizmus, szimultaneizmus, s mindezekben az egyéni világkép - az érzelmek belső élete - helyett a kollektiv akarat, a térbeli világ tudományos világképe, a kozmosz és ennek a kozmikus világnak megfelelő, kozmopolita, uj társadalom rendje./ A belső ember, a nemzet, általában a történelmi ember, történeti formanyelvének, az időbeli ritmusnak az elvetésével ez az uj költészet térbeli: a szavak, a mondatok köveiből alkotott - nem annyira a fülnek, hanem képnyelvében sőt tipográfiájában is, a szemnek készülő architektura, aminek csak logikus következménye a - képvers. - Nem kevésbé, hanem fokozottabban artisztikus azonban, mint a régi; nem a tematikus elem a fontos benne, hanem a közlés, a meghökkentő uj elrendezés, nem az empiria kauzalitásláncolata, hanem a belső összefüggés, vagy ellentmondásos össze-nem-függés dinamikája, a szerkezeti forma, a formai forradalom. - Éspedig nem ugy, mintha szolgáló eszköze akarna lenni valamilyen társadalmi mozgalomnak - nem közkeletüen érthető, mozgalmi célra felhasználható módon, hanem mintegy magasabb sikon szellemi ujraalkotásban valóban tükrözve azt, ami kiszakadva a történelmi folyamatból a jelen világban igazán forradalmi módon végbemegy, s emgkisérelve igy, aktivista módon, kialakitani a forradalmi társadalmi változásnak megfelelő uj embert.

III. Ha Babits történelmi formanyelvre hangolódását jellemezte a stileklekticizmus: Lenau, Heine, Swinburne, Keats, Dante, Horatius, Csokonai, Balassa, Arany, Komjáthy, sőt Kisfaludy Sándor Himfy-jének ritmushangulata is tisztán kivehető az első kötetekben, s a későbbiekben a fiatal népi költők hangvétele is, azonnal, s különös módon a segitségükkel talál vissza a maga eredeti lelki tájára: Az Arany, Vörösmarty, Vargha Gyula, Tompa Mihály, a magyar honorácior-líra "öreges" hangjára, a magyar klasszicizmus sajátos természetességü könnyed oldottságu művészi hangjára. - Szembeszökően ilyen az Ősz és tavasz között, tehát ilyen értelemben egy lényegében mindvégig skálázó életmünek a betetőzése. - Lépten nyomon: ritmusban, szókincsben, képnyelvben /nyelvi megzenésités, hasonlat, metafora, strófaszerkezet, refrén, párrim./ - Az érdekes és főprobléma, hogy az egészen eredeti művészi megoldásokon hol és mikor sejlik át a történelmi formanyelv egy-egy - és milyen - hangütése. - Az érdekessége a teljesitményének, hogy bár a legnagyobb egyszerüségre és hitelességre törekszik, olyan irodalmiasan tökéletes, hogy ezzel a művészi teljesitményre tereli a figyelmet: az élethelyzetet tükröző, szubjektive teljesen

Múzeum

hiteles vers olyan szép, hogy meginditó ugyan, de egyáltalán nem megrázó és meggyőző: épp a müvészi megvalósitás tökéletessége az, ami keresztülhuzza, megsemmisiti azt a hatást, amit a müvészi szándék el akar érni: a stilus, az életmü győz a lirai alkalom fölött: nincs rajta a fogantató pillanat bélyege; a programszerüen minden második szak végén felhangzó - stilizált! középkori haláltáncénekekből kölcsönzött - refrén olyan sóhaj, amely egyre inkább puszta verselemmé válik. - Reviczky: Számlálgatom, találgatom-ja minden dalszerü könnyedsége mellett, vagy éppen azért, törés nélkül tolmácsolja a halálos beteg, még élni vágyó költő sóhaját, érzelmi, hangulati világát. - S általában nagy lirikusaink halál-lal vivódó, halált idéző versei, Csokonaié, Petőfié, Aranyé, Vajdáé, Adyé vagy Kosztolányié, mind, pregnáncsan, közvetlenül, a fogantató hangulatát, az élmény eredeti strukturáját. - Babits ronthe-be készült verse, épp erényeivel, magára a versre hivja fel a figyelmet; mintha költői szerkezeti elemként s nem a maga hangján panaszolná, hanem a középkori haláltáncének reminiszcenciájával érvényesitené a megrázó sóhajt: Oh jaj, meg kell halni, meg kell halni! Mintha versirás közben sikerült volna szerencsésen mégis megfeledkezni erről a fenyegető valóságról s teljesen büvöletébe ejti a müvészete; az, hogy ennek a ténynek ilyen tökéletes kifejezésére képes.

IV. A ló meghal, a madarak kirepülnek elmozdulást jelent a plakát-, kiáltvány-szerü patetikus Kassák versek vonalából, a pusztán térbeli kéépitéstől - a lirai időbeli közlésmód, a lirai epikum felé: alaphangütése a szubjektiv rezignáció, ebben jelentkeznek nyitányként az indulás távlatai; két rokon-hatás enyhiti, ötvözi benne egymást az Apollinaire Égöv-e és A megcsalt szerető éneke, az a sétáló vers, amely Cendrars Husvét New Yorkban /1912/ s A transzszibériai express nagy vándor-versei alapformájában gyökerezik. Kassák, mint később megvallja, ez utóbbiakéval érzi rokonabbnak a maga egész stilusát, előadásmódját, Apollinaire-é nagyon "világfias" a számára. - Az a formateremtő elv, ami a kezdeti Kassák-versek kiáltvány- vagy plakátszerü pátosza után döntően érvényesül az időbeli mozgás, természetesen állandóan szimultaneista térbeli szerkezetekben, s igy előadásmódjában egy utazás kapcsán bontakozik a jelen ellentmondásainak keresztmetszete; a mü szerkezetének homogenitását a legkülönbözőbb létezéssikok és aspektusok: szociológiai - naturalista - szubjektiv- érzelmi - tudományos - földrajzi - kozmikus - elvont - konkrét - egybeötvözése egy időbeli emlékezés szerkezetté biztositja, s egy bizonyos kapcsolat-lebegés ezek között. Ez az ötvözet a költemény minden egyes részletében azonos, s majdnem programszerüen vall arról, hogy miféle, honnan kölcsönzött világlátásból ered; a közvetlen élmények beleszövődése, e szinte montage-szerü matéria, mégis egészében a közvetlen tapasztalatok hiteles tolmácsolására szolgál, mert az Apollinaire-Cendrars-elemekkel - szerkezettel azonos korélmény a forrásuk.

V. Az érdekes most már az, hogy bár Babits formanyelve immanensebben a saját történeti fejlődésének az eredménye, képei mindig a saját életmügyökerü, eredeti képek, arról nem is beszélve, hogy mélyen személyes élmény a költemény forrása - maga a vers mégis inkább hat formanyelvi gyakorlatként; szervessége is nagyobb foku és igy müvészileg mindenképpen tökéletesebb, hibátlanabb volta ellenére, annak ellenére, hogy gazdag élménytartalmat

Petőfi Irodalmi Múzeum

árnyaló müvészi eszközökkel, teljes kiforrott egységben tolmácsoló költemény, a formaalakitó szándéknak maradéktalan megvalósulása - mégis miután az alapélményt nemhogy közvetiteni lenne képes ez az alkitászóna, hanem egyenesen áthuzza, keresztezi - hitelessége megszünik, az őszinte alapérzés nem juthat érvényre benne s igy lényegében, bár mint vers egyike irodalmunk legtökéletesebb nyelvi müremekeinek, mint lirai megnyilatkozás nem hathat ilyenként. Szándéka ellenére történik ugyanis a nyomasztó alapélmény hatálytalanitása, nem abban a szellemben, amit közvetlen előző versei egyikében, az Adventi Köd-ben meghirdet /"Oh, könnyü rimek, - friss zengzetek - csengessetek! - Végem, ha vigaszt - nem lelhetek - tibennetek./ Kassáké ezzel szemben, annak ellenére, hogy egy régebbi, ugyancsak átvett formanyelv uj minták szerint való átrendezése, de miután annak, amit azok és jómaga is ki akart fejezni: az ember egy anarchikus kor ellentmondásai közepette, azokkal szemben kiszolgáltatottságában is, a maga ironikus-heroikus függetlenségében és fölényében -, tehát mert a Babitsénál nem kevésbé eklektikus, sőt frissen átvett formanyelvet a saját közvetlen tapasztalatában képes hitelesiteni, objektiv hitelességü, és épp a szubjektiv részletek közvetlen hitelességében, átéltségében válik azzá, indokolttá, s maga a költemény örök frissességü müvi individualitásra tesz szert: a formai ujság megtelitődve tartalommal, hitelesitődik, müvészi rangra emelődik. Mig Babitsnál a szubjektiv élménykiidulás egy némileg konvencionális, bár magasrendü müvészi ötvözetben, nem individualizálódhatik: elválasztva jelentkezik a szubjektiv élménymag, valamint a müvészi értékü formanyelv az élménymag nélkül. A müvészi alkotás élményhitelességére nézve közönyös, hogy formanyelvi-e a kiindulás vagy tapasztalati élmény; az értékstruktúrát s vele a hitelességet az dönti el, hogy a kettő - létezésforma és alakitásforma - milyen dinamikus viszonyban, egyáltalán dinamikus viszonyban van-e egymással: azaz az alakitáshangulat.

Konklusió nemek. Kassák verse hitelessége alacsonyabb egyű. Babitsról be kell állni abba a kanyulatba, ritmusba és nem kell odafigyelni, akkor is csak a hatás amiről szó van.

Petőfi Irodalmi Múzeum

Bernáth Árpád

A /vers/ elemzés kérdéséhez Kassák L. A ló meghal a madarak kirepülnek és Babits M. Ősz és tavasz között c. müve kapcsán

Irodalmi münek /IM/ tekintjük azt az /olvasóban "esztétkai élményt" létrehozó/ szöveget, amelynek szimbolikus tartalma után eredménnyel kérdezhetünk.

Feltéve, hogy a vizsgálat tárgyát képező két szöveg IM, azt kutatjuk velük kapcsolatban, hogy milyen eszközök révén jut a szimbólikus tartalom kifejezésre. Ezért megkisérlünk néhány olyan kategóriát meghatározni, amelynek segitségével egyrészt gennematikusan leirható egy adott IM szimbolumtartalmának létrejötte, másrészt - részben - elvégezhető magának a szimbolikus tartalomnak a megállapitása, az interpretáció /az értelmezés/. /Azért részben, mert egy IM-et akkor és csak akkor tekintünk kielégitően interpretáltnak, ha az IM bármely megengedhető /esetünkben: szokásos/ szegmentumának szimbolumfunkciója a közölt interpretációból, vagy ennek logikai következményeiből, vagy valamely tudományterület vizsgálódásainak eredményeiből megállapitható./

Az IM elemzésének két, feltételezetten az elemzés rendszerében az alapvetők közé tartozó kategóriája a motivum és az embléma.

Mot-ivumon olyan szövegrészeket értünk, amelyek a köntextus által meghatározott jelentésükön tul jelképes értelmet nyernek azáltal, hogy az adott IM-en belül megismétlődnek.

Emblémán olyan szövegrészeket értünk, amelynek jelképessége elsősorban nem az IM-ből magából táplálkozik. /Ide tartoznak például a toposok, az önidézetek, idézetek és más hasonlók./

IM-ek sora szegmentálható ezeknek a kategóriáknak az alapján, e szegmentáció eredménye, a szegmentumok egymáshoz való viszonya, valamint a szegmentumok szimbolikus funkciója, tehát a motivumfunkció és az emblémafunkció, azonban IM-ekként megállapitandóan más és más.

2 A /vers/ elemzés kérdéséhez ...

A szegmentációról:

A szöveg egyes elemeit azonosithatjuk egymással mint azonos alaku, vagy mint egymással /tágabb értelemben is/ szinonim kifejezéseket. Ez a rész-interpretáció tulajdonképpeni alapja. Akkor tekintjük ezeket az ismétlődéseket motivumoknak - a leirás szempontjából jel- illetve denotátum-motivumoknak - a

leirás szempontjából jel- illetve denotátum-motivumoknak -, ha a különböző kontextusban fellépő azonos szövegrészeknek közös interpretációja van a szövegben /öninterpretált motivum/, vagy készithető ilyen interpretáció /interpretálandó motivum/, azaz ha van motivumfunkciójuk.

A szöveg egyes elemeit más szövegekkel összevetve-azonosithatjuk mint emblémákat. Célszerü felosztani őket összehasonlitási alapon /idézet, topos stb./ és származási helyük szerint /önembléma, embléma stb./

A motivum és az embléma funkciójának megállapitása szempontjából meg kell különböztetnünk elsődleges és másodlagos disztribuciót. Egy motivumnak /emblémának illetve egy IM /összes/ motivumainak/ emblémáinak elsődleges disztribucióját az IM szövegében való eloszlásuk adja.

Egy motivumnak /emblémának illetve egy IM /összes/ motivumainak/ emblémáinak másodlagos disztribuciója az IM egyéb strukturájában /grammatikai, szemantikai, tehát tér, idő stb. st ukturáiban/ elfoglalt helyük adja.

Egy IM motivum illetve embléma strukturáján a motivumoknak emblémáknak egymáshoz valü viszonyát értjük, funkciójukat interpretálásuk irja le.

A módszer bemutatása - elsősorban a motivumstrukturára korlátozva - az elemzendő két vers kapcsán.

Csúri Károly

A ló meghal... A madarak kierpülnek c. Kassák vers motivumszerkezetéhez

A dolgozatban részletesebben csupán egyetlen motivumkörrel, a költeményben előforduló vallási emblémák értelmezésével foglalkozom. Az értelmezéssel egyidőben megpróbálom meghatározni az emlitett jelképek helyét és funkcióját a vers szerkezetében és lényegi jelentéssikján. Végül röviden kitérek - néhány példával szemléltetve - a költemény motivumszerkezetében feltárulkozó egyik - véleményem szerint - alapvető formateremtő elvre: az ellentét és azonosság dialektikájára. Ez a formális mozzanat nagyon jól kifejezi a költemény általános jelentését; a szüntelen mozgás /"dögöljenek meg akik elismerik a nyugvópontok szükségszerüségét"/, fejlődés /"a malmok patkányfogakat csempésznek a gabonába/de azért őrölnek is és ez nem hiába történik"/ egyéni és történelmi szinten, a pozitiv és negativ értékek egyidejü jelenléte, a történelmi fejlődés mint magasabb szintü ismétlődés felfogása jó összhangban áll a költemény szerkezetének az ellentét-azonosság formai mozzanata által teremtett állandó dinamizmusával. Ez a formai principium képes magyarázatot adni a vers jelentésének "kettős kifutására" is, ahol "optimista" és "pesszimista" elemek, vagyis pozitiv és negativ értékek egyaránt megjelennek. S minthogy az ellentétek a költeményben egyben a továbbfejlődést involválják, már maga a szerkezet utal arra, hogy a költemény szokásos egyértelmüen "pesszimista" értékelését nagyon is vitatni lehet.

Ki mondta, hogy pesszimista?

Gáldi László

Babits Mihály "Ősz és tavasz között" c. versének ritmikai elemzése

A hozzászólás célja: kettős keretbe állitani Babits 10 szótagu trocheusi versét, kapcsolatba hozva azt egyrészt az európai és magyar előzményekkel, másrészt pedig a költő más ugyanezen mértékü verseivel. A ritmikai analizis bizonyos konkrét statisztikai elemeket is tartalmaz; egyébként pedig a főhangsúlyt metrum, ritmus és szintaktikai szerkezet hármasságának kifejező erejü összefonódására szeretném helyezni.

Petőfi irodalmi Múzeum
KP-au 230/5

Kanyó Zoltán

Irodalmi müvek szemiotikai analiziséről.

Egzakt módszerek alkalmazásának szükségessége az irodalomtudománynak. Eddigi eredmények: az irodalmi müvek formai kérdéseinek vizsgálata /metrika, nyelvstatisztika, stb./. A grammatikai elemzés hiányosságai.

Tartalmi viszonylatok formalizálása intencionális összefüggések extenzionálása révén. A szemiotika /szintakszis-logika, szemantika, pragmatika/ eredményeinek felhasználása: a feltárt nyelvi törvényszerüségek mennyiben relevánsak az irodalmi elemzés vonatkozásában. Sajátosan az irodalmi nyelvre vonatkozó törvényszerüségek feltárása.

A szemiotika módszerei egy konkrét mü elemzésénél jelenleg - megfelelően kidolgozott irodalomelmélet ill. stilisztika hiján - nem alkalmazhatóak. Babits "Ősz és tavasz között" c. verse kapcsán általános elméleti kérdések felvetése szemiotika és irodalomelmélet kapcsolatáról.

A szemantikai rétegek kérdése a vers első két strófjában. A rétegek abszolut ill. relativ hierarchiájának kérdése. Szintaktikai- logikai struktura. Szemantikai müveletek. Szemantikai rétegek és metaforakutatás. A szemantikai struktura problémái idő és motivumrendszer. "Egocentrikus szavak" szerepe az irodalmi alkotásban. Pragmatikai problémák, "beszédhelyzet". A szemiotika különböző aspektusainak egymástól való kölcsönös függése.

Tudományos teória alkotásának szükségessége az irodalomtudományban. Irodalmi modell. Induktiv kutató módszer mellett deduktiv, axiomatikus eljárásmód. A lehetésges irodalmi strukturák rendszere.

Kecskés András

Szempontok Babits Ősz és tavasz között c. versének komplex ritmikai elemzéséhez

1. Elkészitettem a vers teljes szövegének komplex ritmusképét, figyelembevéve a következőket:

   a/ Felhasznált szöveg: Babits Mihály Összegyüjtött versei. Európa - Szépirodalmi 1961. 5o5-5o7.l.

   b/ Elemzés alapja a hangzó vers, a szöveget tehát fonetikus átirásban közlöm.

   c/ A komplex ritmuskép szerkesztésének módszertani alapjait A komplex ritmuselemzés elvi kérdései c. cikkemben fejtettem ki. Ugyanitt található az általam használt jelölésrendszer ismertetése /ItK. 1966. 1-2. sz. 1o6-139./

   d/ Mind a fonetikus átirás, mind a ritmuskép - különösen a hangsulyrend és a hanglejtés vonatkozásában - szükségszerüen tartalmaz többé-kevésbé szubjektiv elemeket. Az elemzést - amennyire lehet - ezektől elvonatkoztatva kell végigvezetni.

2. A költemény szabályosan és következetesen metrikus, metrumának alapjelensége a 4/4/2es szótageloszlásu, 3 ütemü tizes sor. A metrum 17 esetben tisztán érvényesül /M sortipus/, 6 esetben hangsulytalan sorkezdet, 2o esetben pedig áthidaló dallamemelkedés motiválja /M_1, illetve M_2 sortipus/. 14 sorban az ütemhatárok eltolódnak, az ütemek rendje megváltozik /"szinkópa", M_{sz} sortipus/, 3 sor pedig a metrumtól jórészt független, egyedi tagolódásu/ S sortipus/.

3. A vers akusztikai hatáskomplexumának, ritmusának, illetve zeneiségének csak egyik - bár alapvető - meghatározó tényezője a metrum. Funkcionális szempontból nem elégedhetünk meg a "szuperstruktura" egyes változatainak, a konkrét ritmikai megvalósulásoknak vizsgálatával sem, hanem figyelemmel kell kisérnünk m i n d e n akusztikai összetevő /erősség, időtartam, hanglejtés, hangminőség/ versbeli alakulását, kölcsönös összefüggéseit. Ez alkalommal statisztikus számitásokból kiindulva igyekszem müvészi értelemben is helytálló következtetésekre jutni.

4. A megszerkesztett ritmusképre alapozott vizsgálataim néhány, az előkészületek során eddig felmerült szempontja:

   a/ a hangsulyrend, illetve a versdallam problematikus helyeinek összefüggése a szöveg tartalmi értelmezésével;

   b/ a metrumválasztás, illetve a metrum alapképletétől való eltérések funkcionális értelmezése;

c/ az időmértékes szótagtipusok eloszlásának ritmikai szerepe /sortempó, belső eloszlás, trochaikus tendenciák,stb./;

d/ a hangsúlyeloszlás statisztikus és funkcionális vizsgálata az egyes verssorok, ill. a "függőleges szövegmetszetek" vonatkozásában;

e/ a versdallam funkciónális elemzése /pl. dallamcsúcsok, hanglejtés-irányok, ütem-, ill. sorpárhuzamok; "intonémák" felismerésének elvi lehetősége/;

f/ a hangminőség és a hangmegfelelések néhány funkcionális jelentőségü mozzanatának vizsgálata;

g/ a komplex versnyomatékok akusztikai megvalósitásának, illetve versbeli eloszlásának funkcionális elemzése;

h/ a ritmus, ill. az egyes ritmustényezők szerepe a vers egészének gondolati, hangulati, szerkezeti tagolásában;

5. Ritmuselemzésem nyilvánvaló egyoldalúsága nem elvi meggondolásból, hanem a tervezett szmpozion mozaik-jellegéből adódik. Nem célom sem a történeti, sem a tágabb értelemben vett tartalmi - formai összefüggések tudatos mellőzése.

Martinkó András

Próza, ritmikus próza, vers, szabad vers.

Az irásmü valamely funkció szolgálatában organizált, szervezett nyelv. A szervezésnek megvannak a matrixai, vektorai, koordinátái, - az esztétikai elemzés során ezeket kell vizsgálni. Minden nyelvi müalkotásban beszéden tuli többlet van, ami persze lehet tudatos, szándékos "kevesebblet" is: a lényeg az eltérés.

A tudományos, publicisztikai, oktató stb. próza is szervezett nyelv: benne a gondolat a vezérelv: a szabályozott gondolatmenet organizálja. - A széppróza már költői szféra, de zeneiritmikai elv nem szervezi, inkább a nyelvi anyag és valami kellemes tagolás, mely nem zenei fogantatásu és rokonságu, inkább gondolati és fiziológiai. A ritmikus prózában már erősen a közlésen túli funkciók kerülnek előtérbe, illetőleg a közlés funkciójával párhuzamosan halad egy beszéd feletti, beszéden kivüli elv: a ritmus, zenei tagolás, arány és melódia. - A versben már teljes a kétszólamúság: a gondolati-érzelmi tartalom mellett, illetve azzal egységben egy formai szervező elem válik relevánssá. Vannak versformák, melyeket a kifejezni való tartalom szervez, de vannak olyan esetek is, melyekben a kifejezésre váró tartalom már adott, kialakult formai koordináták szerint szerveződik egésszé /hagyományos verses müfajok, metrumok, versszakok stb. /A romantika bontja meg a formai primátust /melyben a gondolatnak kell kitöltenie a formát/, s kezd olyan verstipust, mely a matrikai, strófaszerkezeti stb. adottság és kényszer helyébe a tartalom: az érzelem, indulat szervező erejét állitja, persze korántsem következetesen /Vörösmarty pl. általában kötött formákban fejez ki romantikusan szertelen érzéseket/. Ez a magatartás még nem szabad vers, csupán a különböző szabályos, kötött metrumok, sor-, esetleg versszakformáknak a gondolat és érzelem uralma alatti szabad keverése. Bár ez a folyamat az idők során egyre fokozódik, a szabad vers nem ennek a folyamatnak a betetőződése vagy véglegessé válása.

Ahogy a modern müvészet - igazi értelmében - nem valami előzetes minta utánzása, megbontása: e vonatkozásban a "formabontás" a legrosszabb terminus. A modern müvészet valami újnak a teremtése, előről kezdése a müvészi formák organizációjának. Neo-primitivizmus? Nem, mert egy fejlett civilizáció, bonyolult gazdasági-társadalmi körülmények közt kezd valami újat. Hasonló az eset a szabad verssel is: nem a ritmikus próza utóda, nem a kötött verselés megbontása, hanem egy egészen új kifejezésforma, melyet egy adott fejlődési korszak gondolatai, érzelmi rendszere, tudományos ismeretei szükségszerüen hoztak létre. A modern kor új szellemi struktúrákat teremtett, a szabad vers ezek egyike. Ám nagyon nehéz - egyelőre - ennek szervező verstani matrixait megtalálni, mert esztétikai gondolkodásunk általában még a hagyományos kategóriákkal operál. Annyi bizonyos, hogy a szabad versben nem a zenei elv a másik szólam, inkább a bonyolult modern ember gondolati-szemléleti-érzelmi tartalmainak

Igas

/törvényszerüségeiben még fel nem deritett/ asszociációi, illetve ezeknek az asszociációknak valamiféle versbenyomást keltő struktu-ralizáló elve. Ritmusa is strukturális elvü. A szabad vers formát igy nem lehet önkényesen választani: a modern élményfolyamat egyik fajtájának struktúrája követeli szükségszerüen, mint egyetlen adek-vát formát. Ahol ez az adekvátság nincs meg, ott a szabad vers csak formai izgágáskodás, funkciótlan különcködés ... Kassák versének élményanyagát másképpen, mint szabad versben el sem lehet képzelni. A forma itt olyan többletet mond, amit semmi más versforma nem tudna mondani. Sőt a leglényegesebbet éppen ez a forma mondja /Rövid elemzés, példák./

Németh G. Béla

Az Ősz és tavasz között c. Babits versről közzétett dolgozatom /Kritika 1968. 9.sz./ nem verselemzésnek készült, kivált nem a teljesség igényére törekvő elemzésnek. Egy Babits-tanulmány előkészitése során "melléktermékekként" jött létre. Ha teljes verselemzéssé kivánnám kidolgozni, ugy tetszik nekem, három irányban kellene tovább haladnom. A vers időviszonyainak elemzése s szembesitése a "rájátszás, az utalás -, hasonlóság-hasonlat" komplexussal volna az első. A személyes egyedi egzisztenciális idő s a személytelen, általános, lényegi esszenciális idő egybejátszását, egyiknek a másik által való fölértékelését tekintve igy megragadni.

A másik irány a vers s Babits elhelyezését segitené elő a magyar lira történetében. Arany beszél erről az "epikai közvagyonról" amelyből szinte egy-egy nemzet költői meritenek. Babits ennek nyomán az egyes irodalmak lirai közvagyonáról szól. A magyar lirai közvagyon ama részét, melyet Babits itt különösen érvényesit, a vers toposz-anyagának vizsgálatával lehetne jól körülhatárolni. Különböző statisztikai elemző módok itt kitünően alkalmazhatók volnának.

A harmadik kapcsolódik ehhez a másodikhoz: a vers hangzatanyagának, főleg dikciójának vizsgálata volna ez. Ebben különösen nagy szerepet kaphatna a trochaikus tizes és a versmondattan meg az archaizmus összefüggése. Mindennek, persze, csak egy föltételezett, a vers olvasói recepciója folyamán keletkezett magatartás, ill. esztétikai érték bizonyitása, igazolása érdekében látom célját.

Simoncsics Péter

Babits Mihály Ősz és tavasz között c. versének elemzése
/Módszertani vázlat/

Mivel a véleményem, hogy a müalkotás önmagában nem müalkotás, hanem csak a költő-mü-olvasó viszonyában válik azzá, tehát lényegét tekintve időben mozgó valami: folyamat, dolgozatom céljául azt tűztem ki, hogy rámutassak azokra a bonyolult mechanizmusokra, amelyek e folyamatot, a müalkotást létrehozzák. Ugy tünik, hogy e folyamatot abban a kölcsönhatásban lehet leginkább megragadni, amely a müalkotás nyelve /s vele együtt potenciálisan az adott nyelv egésze/ és a mü nyelven kivüli "formája": ritmus vagy metrum, rim, strófa stb. között áll fenn. Éppen ezért elemzésemben előbb a szintaktikai vizsgálatot végzem el, aztán a verstani analizist s végül e kettő eredményének egymásravetitésével megpróbálom rekonstruálni a folyamatot. Természetes, hogy nem tekinthetők el a jelentéstani szempontoktól, hiszen egy elemzés végeredményben mindig a jelentésre irányul. S ha igaz az, hogy a jelentés viszonylagosan stabil, semmiképp sem állitható, hogy a hozzá vezető ut, /a mü, mint folyamat/ valamiképp ne volna dinamikus.

Dolgozatomban elsősorban R.Austerlitz, N.Chomsky, Fónagy Iván, Hankiss Elemér és Kiefer Ferenc munkáira támaszkodom.

Szegedy-Maszák Mihály

Szempontok a költői alkotás formateremtő elveinek megállapitásához Babits Ősz és tavasz között és Kassák A ló meghal a madarak kirepülnek cimü müveinek elemzése alapján

Minden müvészet formaalkotói szerves egészet jelentő strukturává rendeződnek, melyet nyelvnek nevezhetünk. Ezen belül vannak szókincs és szintakszis jellegü elemek /pl. a három paraméteres /magasság, erősség, szin/ hang, a ritmus, tempó, stb. a zene szókincséhez tartozik, a költészetben ide sorolható a tulajdonképpeni szóanyagon kivül a kép, toposz, versforma, stb./. Véleményem szerint a szintakszis a formává szerveződés magasabb rétege; a költői mü elemzésekor is ezt tekintem a fontosabb szempontnak.

A költői szintakszis deformálja a próza szintakszisát, részben formailag is /A ló meghal/, részben a prózától átvett formát teljesen más funkcióval látja el /Ősz és tavasz között/. A költészet időről-időre közeledik az értekező, tudományos próza diszkurziv szintakszisához, majd távolodik tőle. A vers jelentésének tisztázásához szükséges, hogy ennek a deformációnak a mértékét és mikéntjét megállapitsuk.

A XVII-XVIII. századra alapvetően jellemző költészet valamely külső eseménysort akart hiven ábrázolni és ennek megfelelően alakitotta ki a maga objektiv szintaktikai szabályait. Babits és Kassák célja nem valamely külső, hanem a költő tudatában lejátszódó folyamat követése. /A ló meghal jelen idejü befejezése kétségtelenné teszi, hogy a költemény a szubjektum emlékező tevékenységét regisztrálja./ Coleridge még ugy vélte, hogy a fogalmi felülmulja a képekben gondolkozást, a szimbolizmus óta a költő éppen ennek a megforditottjában hisznek.

Természetesen semmi alapunk sincs rá, hogy a logikai szintakszis költői deformációjának mértékei és mikéntjei között minőségi különbséget tegyünk. Ezen a téren fejlődés helyett inkább csak változásról beszélhetünk; minden gazdagodás egyuttal szegényedés is. A költészet viszonylagos eltávolodása a logikai szintakszistól az utóbbi másfél század során a tonális kötöttségek fellazulásához hasonlitható. Kassák szintakszisa éppugy csak történetileg létezik, mint Berzsenyié, s éppugy lehetetlen minőségi különbséget tenni közöttük, mint Stockhausen és Mozart között. Minőségi különbségtevés csak egy adott szintaktikai rendszeren belül tehető.

A zenei analógiával való elemzés a költői információnak a tudományos-logikától eltérő oldalát domboritja ki. Mivel ez utóbbi elsősorban a szintakszis információt hordozó szerepében nyilvánul meg, lehetőség nyilik a zenei formák analógiáját felhasználó és a szintaktikai verselemző módszer együttes érvényesitésére. A két szempont szervesen összefügg, egymást kölcsönösen erősiti.

A zenei formák analógiájával való elemzés azért hasznos, mert figyelmeztet rá, hogy a költői nyelv - akár a zenei és ellentétben az értekező-magyarázó, tudomanyos nyelvvel - elsősorban önmagát artikulálja. A költemény jelentése - akár a zenemüé - jórészt immanens. Mivel a zene szinte teljes mértékben megteremti a közlést, példája alkalmas arra, hogy eszébe juttassa a verse-

lemzőnek, hogy a költemény - ha kisebb mértékben is, de legalábbis részben - ugyancsak maga hozza létre azt, amit közöl.

A zene azért is szolgáltat párhuzamul, mert a müvészetek közül a legközelebb áll a költészethez. Mig a képzőmüvész objektumot hoz létre, addig a zene és a költészet csak szöveget, melyet még dekódolnunk kell, azaz nem teljesen kész dologgal, hanem tennivalóval állit szembe. Az objektum mind a zenei, mind a költői mü esetében nemcsak tevékenység eredménye, hanem maga is tevékenység.

A zene és költészet közeli rokonsága alapján arra lehet következtetni, hogy a zenei és költői anyag hasonló törvények szerint szerveződik formává, a zene és költészet alapformái között párhuzamosságok vannak. Lehetőség nyilik arra, hogy a költemény konkrét formáját a zenei formák analógiájával határozzuk meg /Ősz és tavasz között: hidforma, A ló meghal: többszólamu kompozició/. Amikor egy zenemüvet Esz-dur fugának mondunk, már voltaképp meghatároztuk a formává szerveződés konkrét tipusát. A verselemzés célja - ugy hiszem - az, hogy hasonló formulákra szert tegyünk.

Török Gábor

A verselemző szimpozionon elmondandó hozzászólásom vázlata

Babits versét nem állithatjuk úgy szembe Kassákéval mint hagyományos, jellegzetes lirai alkotást, elégiát a lira peremén elhelyezkedő, alig-lira poémával. Az egyiknek éppúugy megvan a kirivóan egyéni, hagyománytagadó sajátsága, mint a másiknak; csak éppen nem azonos területen.

"A ló meghal a madarak kirepülnek" egy nézőponthoz, az emlékező énhez szabott konstrukció. Babits versének első, nagyobbik fele az idő múlását nem ábrázolja, hanem drámai módon megjeleniti. Ahogy ősz és tavasz közt múlnak a hónapok, úgy váltja nézőpontját a költő; nem visszaemlékezik rájuk, hanem a szó legszorosabb értelmében mindegyikben jelen van! Az időben való minden továbblépés egyben nézőpontváltás is. Súulyos érvekkel bizonyitható, hogy a lirai én nem a vers koratavaszában idézi fel látomásos praesens historicumokkal a lezárult tél különböző szakaszait. Ilyen érv a részképek objektivitása, külső-ábrázoló jellege is, ilyen a vers ez első, nagyobb felének éntelensége is. Mindebből pedig az következik, hogy a novemberi, decemberi stb. képecskéknek nem az a funkciójuk, hogy az öregség hangulatát idézzék föl a költő számára, mint J.Soltész Katalin véli, hanem hogy magát az öregséget, az öregség évadait, élményrétegeit forditsák le a természeti képek nyelvére. Az emberi öregség októberének lelki szüretjét, novemberének rútságára döbbenését, decemberének hangulati meghittségét stb. a vers első hét strófája nem utólagos számadásként összegezi, hanem folyamat voltában éli át jelenvalóként. A számvetés az utolsó versszakokban zajlik le - egészen más modalitásban, attitüdben. A képek és a bizonytalan terjedelmü többes első személy mögül itt szabadul csak ki a rémült szemü én, csak itt kap a vers mint közlemény "irányultságot" a kései és az irrealis-reális határán álló felhivással /"Csak te borulsz rám, asszonyi jóság"/.

E szemérmes, fokozatosan kiteljesedő szubjektivitással szemben Kassák alkotása a dadaizmus és szürrealizmus féktelen szubjektivizmusát sugározza. Illetve a fékezők: más avantgardista irányzatok. Bori Imrének e megfigyelését jelző-statisztikai, szerkezeti stb. érvekkel támogatom.

A poéma költői attitüdje mindenesetre szürrealista. Az önéletrajzi emlékezés nem kifelé irányitott, mások számára megfogalmazott "mesélés", hanem az emlékezés belső folyamatát, a belső beszédet vetiti papirra. Nincs benne felhivott második személy /a felidézett párbeszédtöredékek természetesen nem ilyen jellegüek/, az elszabadult indulatiság különös, egyedi-egyéni indulatszókban tör ki /l. Zolnai Béla dolgozatát/. Babits képei az időrendi haladás, összerakás, fokozás, párhuzam és ellentét klasszikus kapcsolataiba rendeződnek. Kassákéi közt az irányitatlan és ellenőrizetlen társitásnak a látszata /csak a látszata!/ uralkodik. E képek hatásukban olykor-olykor kiszámitottan rombolják egymás hatását: a kassáki depoetizálásról szintén Bori Imre szól meggyőzően.

Nyilvánvaló, hogy Babits ábrázoló képei végső soron szintén részt vállalnak a kifejezés feladatából. Kassáknál forditott a helyzet: képei olyannyira a kifejezés, a szobjektum kifejezésének a szolgálatában állanak, hogy ábrázoló jellegük elhalványul. Pedig e képek szintén visszavezethetők a valóság jelenségeire. E magyarázattal, e visszavezetéssel mindmáig sok esetben adós még az irodalomtörténet; ezzel azonban a kifejezés tartalmi oldala is feltáratlan marad. Példaként elemzem a "s fejünk fölött elrepül a nikkel szamovár"-t s még néhány hasonlót.

Petőfi irodalmi Múzeum

Voigt Vilmos:

Kisérlet lirai alkotások összehasonlitó-tartalmi elemzése szempontjainak meghatározására - Kassák Lajos: A ló meghal a madarak kirepülnek és Babits Mihály: Ősz és tavasz között c. versei anyagán bemutatva

Azok az eddigi kisérletek, amelyek célukul tüzték ki költői alkotások összehasonlitó-formai elemzését, több-kevesebb sikerrel jártak, és annyit mindenképpen bebizonyitottak, hogy az ilyen vizsgálatok utja járható. A ritmus, rimelés, szóképek, sőt maga a szerkezet és a stilus is különböző müalkotásokban azonos elvek alapján jutnak érvényre, lehetséges tehát összehasonlitó vizsgálatuk. Egyrészt egyenként is összevethetjük egymással a különböző poétikai minőségeket /például Babits versének ritmusát Kassák versének ritmusával, Babits jelzőit Kassák jelzőivel, stb., stb./; másrészt ezek előfordulási helyzetét és arányát is összehasonlithatjuk /például Babits versének 6o sorában 2 enjambement van, a 15-16 és a 19-2o sorok között; Kassák 538 soros versében 25 példát találunk /1-2, 3-4, 8-9, 2o-21, 22-23, 46-47, 64-65, 81-82, 119-12o, 13o-131, 132-133, 157-158, 17o-171, 223-224, 236-237, 239-24o, 256-257, 3o6-3o7, 387-388, 395-396, 439-44o, 444-445, 497-498, 5o3-5o4, 527-528 sorokban/ az enjambement gyakorisága tehát Babitsnál $\frac{2}{6o}$ = o,o33, Kassáknál $\frac{25}{538}$ = o,o465, vagyis majdnem másfélszer nagyobbak; az eloszlást a versekben az alábbi két grafikon mutathatja, ezeket egymással összemérhető méretünek rajzoltuk, hogy a különbségek pontosabban láthatók legyenek:

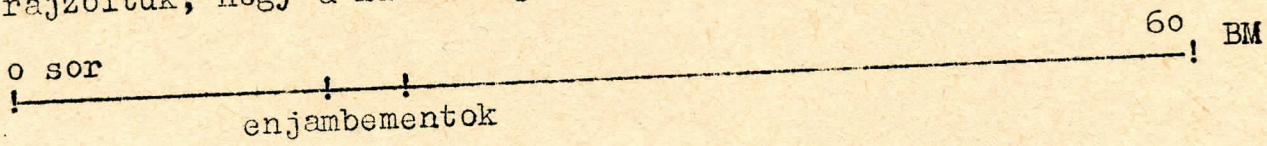

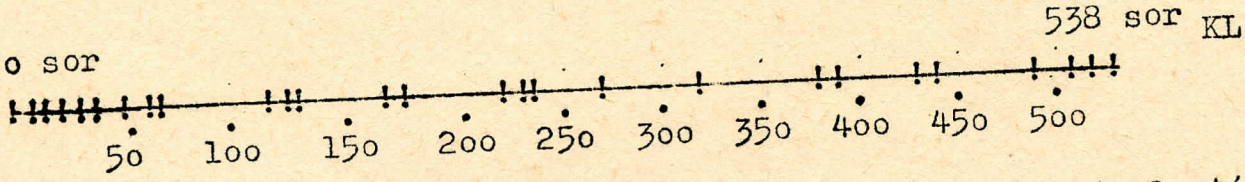

A példa különben azt is bizonyithatja, hogy az ilyen számolgatás csak kiindulópontja lehet a müvek értékelésének, a feltünő egyezések-eltérések magyarázásának.

A tartalmi-esztétikai elemzés során minden "normativ" esztétika kidolgozott olyan általános érvényü szempontokat, amelyeket különböző irodalmi alkotások elbirálásánál egyaránt felhasználhatunk, alkalmazhatunk /például a realizmus, a tipikusság, a következetesség, a megfogalmazás szabatossága, stb./. Mindazáltal ezek csupán igen nagy összefüggésben, távlatban adnak képet az egyes müalkotásokról, nem deskriptiv jellegüek. Az összehasonlitó-tartalmi müvizsgálat kiindulópontja csak egy olyan leirási módszer kidolgozása lehet, amely segitségéval különböző terjedelmü, müfaju, stilusu, irodalomtörténeti korszakból származó irodalmi alkotás

tartalma is azonos szabályok szerint leirható, majd e leirások eredményei összevethetők egymással.

Ugylásztik - különösen lirai költemények esetében - ez a feladat megoldható az irodalmi alkotások logikai kijelentéseinek bizonyos poétikai szempontok szerint történő tartalmi osztályozásával.

Az ilyen analizis során egy "kijelentés"-nek vesszük a mü szövegében az azonos alanyra és állitmányra vonatkozó szavak összességét /ez gyakorlatilag egyezik a grammatikai mondattal/. A kijelentéseket előbb aszerint csoportositjuk, hogy a költő énjére /a szubjektumra/ vagy a külvilágra /az objektumra/ vonatkoznak-e? A szubjektumra vonatkozik pl.: "Mit tudom én, mi szeretnék lenni!" /BM:34/, "Párisba készültem gyalog a faszobrásszal" /KL:3o/; az objektumra vonatkozik pl.: "Szél s viz csap a csupasz szöllőtőre." /BM:3/, a "partokon huszas csoportokban vörösréz madarak kukurékoltak" /KL:37/. Második csoportositási szempontként elválasztjuk egymástól a valóságra közvetlenül vonatkozó kijelentéseket /pl.: "sietnek az esték" /BM:7/, "Bécsben 3 napig az utcán aludtunk" /KL:68// azoktól a kijelentésektől, amelyek csak költői, poétikai fikcióként fordulnak elő, például egy hasonlat, metafora, szókép, megszemélyesités, stb. önálló kijelentésterjedelmü részeként /ilyenek például az előbbi sorok közvetlen folytatódásai: "sietnek az esték/álnokul mint a tolvaj öregség" /BM: 7-8/, "aztán véglegesen kicsavartuk magunkat önmagunkból" /KL: 69/./. Ez utóbbi csoportot poétikai kvázikijelentéseknek nevezzük, szemben az előbbi csoport reális /valódi/ kijelentéseivel.

A vizsgálat első szakasza tehát a mü kijelentéseinek megszámolása, és a kijelentéskalkulusok elhelyezése a következő matrixban:

KIJELENTÉSEK	reális	kvázi
szubjektumra vonatkozó	RS	KS
objektumra vonatkozó	RO	KO

A következő vizsgálati szakasz az egyes kijelentéscsoportok egymáshoz való arányának megállapitása. Az igy kapott százalékok már közvetlenül lehetővé teszik más, hasonló módon megvizsgált költeményekkel való összehasonlitást, tekintet nélkül arra, menynyire különböző terjedelmüek az összemért alkotások. Az arányokból a liraiszubjektiv és a leiró versek különbsége közvetlenül látszik, és jól megfigyelhető egyes müfajok tartalmi módosulása, evoluciója is. Fokozza a módszer használhatóságát az a

tény, hogy segitségével nem futó impressziónk alapján döntjük el egy- egy mü jellegét, hanem minden egyes kijelentést /tehát az egész müvet/ mindig egyszerre figyelembevéve. Éppen ezért a tárgyalt alkotások müfaji hovasorolása tekintetében is fontos szerepe lehet a kijelentés-matrix elkészitésének.

Végül lehetőség nyilik arra is, hogy az egyes kijelentések egymásutánjából, az egyes kijelentéstipusoknak az alkotások szerkezetének különböző részeiben elfoglalt poziciójából vonjuk le következtetéseket /akár lineáris grafikon formájában, mint az enjambemantok bemutatásakor/. A hagyományos irodalomkritika erről a problémakörről legfeljebb csak a személyes és a tárgyias hangvétel vonatkozásairól szólván adhatott valamelyes elmosódó, impresszionisztikus képet. Ehelyett a kijelentések poziciójának egyenkénti vizsgálata lehetővé teszi a müvek mikrostrukturájának pontosabb megismerését, az egyes szerkezeti részek egymástól való elkülönitését, a tartalmi és a poétikus diszitő versmondatépitkezés eseteinek egymástól elhatárolását. A modern költői alkotások nem tiszta müfaji hovatartozása, valamint bennük többféle alkotói módszer olykor egymásutáni, olykor réteges jellegü összevegyitése is jobbára felderithető a kijelentésfajták egymásutánjának pontos megvizsgálatával.

Természetesen a megállapitott sajátszerüségek indokolására, értelmezésére, magyarázatára segitségül kell hivnunk a korszerü müelemzés egész eszköztárát. A kijelentés-matrix csupán egyetlen szempontból ad pontos képet, de talán ez egy nem elhanyagolható szempont. Az is bizonyosnak látszik, hogy a gyakorlati kipróbálás során a matrix sokat finomodik, ugyanakkor egyre bonyolultabbá válik. Meg kell állapitanunk azt a határt, ameddig még érdemes egyre pontosabb csoportositások végrehajtása. Egy határon tul az elért eredmény nem éri meg a fáradság fokozását.

905

Miért éppen a „sikkel szamovár" áthetetlen? Különös

KM-au 230/2

Ettől az analizistól senki nem fog jobb verset írni; de talán kiválasztva mindenki a magáét – jobban megérti. Ez tehát nem az íróknak, hanem az olvasóknak tesz – ill. tehet szolgálatot.

Rómay György: Szimultaniste forma. Cendrars hálott-e Apollinair-re – Kérdi Kassák. Tudta hogy mi történt a Husvét és Győr között. De Kassák köze hozzájuk – nem 924-ből hanem 922-ből. Ez azonban csak rokonság. K. C.-t érzi közelebb. Ő jelenteti megelőszőr. Rokonszeknek strukturalis, de nem strukturaliste szempontból. Összegező versek. A. a Zonneban bucsuzik Renan világától. K. lirája is más a Ló után. Az elemzés csak az ihlettörténettel ki egészítendővel fogadható el. Szimultaniste, az emlékezésben a konkrét az absztrakt tal.

Kovalovszky: K. stilusréteyei. 1945-ös Összegyűjtött versek előszava. ~~Ugyanekkor ke~~ 1924 a Ló. (Nem igaz) Szürrealiste, indulatszavak, stb. nem érthető az Egy ember élete nélkül a felforgatott időrendet is csak ezzel lehet megérteni. (Buté) Szabálytalan, epikai de szubjektív mint egy pszichoanalitikus kezelés. Néhe szándékosan tulozza a keveredést. Stilárisan összetett. ~~Az egy~~ A közvetlen rétegben ~~egyben~~ néhe tágszólás, lirai vagy költői elem, bizalmas forma, játékos színezet, kötőszók (ez is a tudatos humor) holandszavak (K. levele Zolnaihoz) Durva szavak (itt is 50 évvel megelőzte korát). A vándorlegény és a költő szerszeséye. Naturalizmussal ellentétben a valláses elemek. (Egy világ kavarog e versben). Itt válik egészen bizonyossá, hogy korát hordozza, ellentmondás aival, de organikus egységben.

Merészség és fogalomkapcsolatás. Szürrealiste képalkotás.

Képrejtvény: nikkel szamovár

Tulajdonképpen két tökéletes műre esett a választási

egyik a hagyományosság, másik az avant-garde magatartás.

Rába: Lappangó rétegek: leíró
grotesk
ironikus

XX. századi mű
expressionista - impressionista
„a teljes embert adja"

Kassák 3 arca néz le ránk: a szigorúan szerkesztő kom. alkotó, a szigorú bíráló és a hagyományokat félre dobó világcsavargó

Szürrealizmus ellen tiltakozott!!

A korábbi leíró szerkezetet oszcilláló rendszerével meghaladja.

Babits is alinearis

[A mi itt történik, óriási dolog. Mintha béke lenne a világban. A legkülönbözőbb felfogások akarnak összegeződni. Olyan két költőt választottak, akik közül az egyik üldözött, a másik félretett volt, ~~olyan~~ és ez a két költő életében ~~meg~~ ~~csájt~~ ~~kalottan~~ oldhatatlan feszültségben, bár tisztelettel nézett szembe egymással, továbbá olyan művek jelentek meg a Tud. Ak. falán, ami mindennek, csak akadémikusnak nem nevezhető]

K. és B. alinearis, fordulópont. Költői tér, B.-nál (e-ludat)
K.-nál a fiziologiai személyiség, és szintézis-vers.
De mi a közös a két költőben? A két tiszta lélek, a végső konzekvenciákig azok

Baránszky: fenomenológia, előbb az egységes szemlélet, aztán a részletekkel igazolja ezt.
A B. K. 11 katalizátor értékű.
K. régi stilusától eltér (ez nem igaz) eklektikus (ez sem igaz) szintézis! ez az igaz.
B. Arany, Petőfi stb. elemet felhasznál
József Attilát is.
Picasso mindent felhasznált és ezzel együt újít volt.
Lehet egy vers mesterni és a lírai hitelessége mégsincs meg. (Az átütő erejé nincs meg)

Kassák: sem futuriste, sem szürrealiste.
Montázselemek, naturaliste, realiste; elemek
Címe és utolsó sora előre jelzik a verset.
A ló már a trójai falóra utal! ezek szerint a világ összeslovai a művészetben a trójai falóra utalnak (talán a zoologiában ismert lóról van szó)

Martinko: A modern művészet elölről kezdi az organizációt. A szabad vers nem vers, csak költemény. De nem csak. Nem önkényes a szabadvers, Kassák: a világ újrateremtése a versben, mégis, miért vers.
A szabadvers a film képváltására emlékeztet.
Nem szabad fonetikus egységekben, hanem asszociációs egységekben gondolkozni. A továbblépés a versben
[Ha most K. itt lenne szépséges feje, világos gondolatai pillanatok alatt összegeznék az itt hallottakat és három mondattal a helyére tenne mindent.]
Nincs közben lehetőség pontra, megállásra
Kötőszavak nem teljesítik be hiratásukat.

Linearitás helyébe a gömbszerűség lép.
Az olvasás teremtés is. De nem ~~tart~~ érti sem a címet sem a végét. (Végig úgy beszélt a versről, mintha értette volna.)

Egy biztos, K. a versét nem magyarázta volna meg, úgy amis nem hitte, hogy van rajta magyarázni való.

Széles Klára:

A nikkel szamovár? Mondhatta volna ~~elrepül~~ (De ami elrepül az meg szü-nik létezni, és ~~valami~~ csodaszü-nik) a madár (Gerelkori játék emlék, vagy a gyorsfény-képész előtti játék, idenész, egy kis madár repül ki) sokszor fordul elő verseiben. Miért lett a madárból nikkel szamovár? Csak. Bosszantó hogy mindent meg kell magyarázni. De lássuk.

A Orosz forradalmán alakjában teljesedik ki a tragédia, mert ezt felakasztják. Igy lesz a madárból szamovár, rá emlékezve. És miért nikkel? Mert a fém az elemé, ezért a rézmadár, stb. Ezt egy Dadaizmus, kubizmus, montázsszerűség, futurizmus talán, de szürrealizmus, nem, ezellen tilta-kozott.

És az ~~értelen~~ látszólag értelmetlen? Nagy megrázkódtatás, trauma regressi át idée elő a lélekben. A psychologia is meri ezt a jelenséget. A feszültség akkora hogy értelmes szavakkal nem lehet szólni róla. Ordítás, jajgatás, amire nincsenek szavak.

K. Na és ha nem értik? Csodálkozzanak. ~~Ne~~ Persze van ebben polyárpukkasztó, csak nem mindegy, hogy mivel pukkasztják a polgárt

meg létezni, hiszen Párisban csalódott olyan költő mondja el, aki ismerte és szerette a vasat

KM-an/230/2

Ungvári: Rába szerint K. nem euklidesi tér
A fizikai-to időnek semmi köze a valósághoz
K. biztos nem ezzel dolgozott (Nem is kellett a
tudomány eredményeit felhasználnia, megélt
egy új világnézetet, ill. azt, ami az új vi-
lágnézetre vezetett) Neki éppúgy nincs joga
a modern természettudomány jelenvalóságát
vitatni, mint Rábának állítani a Kassá-
ki költészetben. Miért volt Rónay irónikus?
A szavak pótolhatatlansága megszűnik. Ugyan
miért csak a modern versben szűnik meg. Tudjuk
hogy pld. Tóth Árpád rímszótárral dolgozott
de mások is. Bőven lehetne példát sorolni, hogy an
cserélhetők a rímek, más rímekkel. Gondol-
juk csak arra, ha rossz az emlékezetünk,
egy-egy idézetben milyen jól és könnyedén
változtatjuk meg a sorokat, anélkül, hogy
észrevennénk.

Báránszky: K. meghátrál B.-vel szemben

Somlyó: teljes egészében elmondta az én véleményem

? Párhuzam az Ap. Cendr. és Kassák.
Kassák életrajzi tényekre bontható, Ap.-é nem.
Ez a vers dadaista, és expressionista

K 07-au 230/8

~~Az a bizonyos "hang" [illegible]!~~

Szubóniás, hogy Szab. kizárólag Vitányi előadás-
után jelentette ki, hogy vitatkozni fogunk vele
(Z szintán előadásának resumé-eje: A ló remek-
mű) Szegedy: Nagyszák csak a mű negoti ou mai
ról beszélt, igaz, ő is Cesanne-nal, Whitman-
nal volt kénytelen egy rangra emelni, ő visszont
diescretet kapott.)

Bizonyos, hogy szem véletlen a tárgyválasztás:
két remekművet, két szélsőséges remekművet
analizáltak. ~~Akár pozitív, akár neg. volt az érté~~
Ez tény.

No már most sok dinszonanshangkollatszot, amit
kénytelen vagyok szóvá tenni. Lehetetlen az az aspectus
ahosszan egy művet csak más művekkel lehet magyarázni
Lehetetlen K. lovában a tréj ai lovat látni. Ez frontos, ez
~~vilo vodabo~~ világnézet. Ez azt jelenti, hogy ~~[illegible]~~
szerinte a műnek nem lehet az élet a forrása.
Pedig a nagy alkotók a művektől az élet felé fordul-
tak

Petőfi Irodalmi
KM-au 230/8
Múzeum

Hozzászólások: (Újfalusy) Vitányihoz: külsőséges az analogia, A művészi gondolkodás strukturáját kell megállapítani. ~~Újfalusy~~ Babits subdominantikus gondolkodás, mondta Vitányi. Tehát költői romantika. Poezist csak poezissel lehet mérni (Ez igaz, de hasonlítani lehet, illetve analogiákat lehet felállítani) A strukturális analízis belső összefüggéseket tár fel.

Szőke György: Szép a Vitányi előadása, a közös et ugekezett megragadni. Kár, hogy a szittyát félreértették, az olvasásból pedig kiderül, hogy tulajdonnév. Szegedy mikéul érti, hogy nincs mélysége a Kassák-versnek.

Miklós Pál:

Szegedy: A ló mélysége? Nincs? Nem értetüléket. K. szándeka a tárgyakról lehintem a szimbolumokat. A költésnet feladata lerombolni az előtte lévő költői ideált. Ő lerombolta a Nyugatosok ideálját, mint Petőfi a romantikát.

Petőfi:

Baránszky: Vitányihoz: lehet barokk, renaissance, stb. szerkezet. Babits kioltja stilusával a mondanivalót. K. gyorsan átvett formanyelvét hitelessé tudta tenni. Nikkel szamovár glorie is!!!

Szabolcsi: a) leírás

az analízis jó. De objektív kritériumok alapján kell szegszentálni. Ezaktnak kell lenni.

b) értelmezés:

c) értékelés: a szöveg organikus egység, hibátlan, ez a feltételezés. De a vizsgálat szem tartalmaz értékelést. Etikai kategoriák szem helyettesíthetik az esztétikait.

A műalkotás rétegszettsége.

Tudatos vagy tudattalan a műalkotás?

Petőfi irodalmi Múzeum
K.M-an 220/7

Nem tudunk meg Parisról semmit!"
"Ki ígérte hogy ez a költemény Parisról fog mesélni

S. Gy. meg-megállapítható ~~a szabad~~ 5-10 évre K.-i a szabad vers prozodiája. Ez nem Sinai-hegyi kirgilatkoztatás.

Baránszky: K. meghátról B.-vel szemben.

Meghátról: ezt csak akkor állíthatná, ha K. arról vitatkozott volna B.-csal, hogy a Lv. vers-e vagy költemény. B. azt állította "volna hogy költemény, K. azt, hogy vers. Végül K. elfogadta volna B. állítását, vagyis nem vers a Lv." hanem költemény. Erről szó sem volt. K. maga volt az, aki kézzel-lábbal magyarázta hogy nem verseket ír a szó hagyományos értelmében, hanem költeményt. Nem vers, ~~mert~~ a hagyományos értelemben. Vagyis: ritmusban rimben valami ismétlődést várnak szakemberek és olvasók egyaránt. Ezt ritkán találják meg ~~egymás~~ K.-nál, ezért nem lehet ~~sem~~ skatulyába kényszeríteni, a tudomány egyik feladata pedig a rendszerezés. Ezért mondta K. nem verset, hanem költeményeket ír. A. költemény mert gondolatfuzés az asszociációban, a szünetekben, a kimondott és kimondatlan közötti feszültségben, a dinamikája, a váratlan fordulatai és így tovább és így tovább magasan a próza felé emelik. Egy szoltár vers-e vagy nem? Mindenesetre költészet.

Baránszky: K. elmarasztalja, mert szerinte elődei, Babits ugyanakkor tudatosan nyúl a múlthoz.

Továbbá: Baránszky megírt előadásában szenge lirai hatású bár formailag tökéletes műnek tartja Babitsét, előadásában, remekművé válik Babits és jelen volt még Kassák.
Ungvári hevesen támadta Rábát, mondván mit jogon beszél K. nem euklidesi téréről. ~~Mit tapasztalata van neki arról~~ Elképzelte ő már valaha ezt a teret? Szeretném szíves figyelmét felhívni, hogy ezt Bólyai sem tudta elképzelni. Ugyanis vannak dolgok amiket nem tudunk elképzelni. Hogy egy nagyon triviális példával éljek, 1000000 km-t sem tud senki elképzelni, mégis tudjuk hogy van.
Joga van mindenkinek olyan analogiákkal élni, a mik a kor gondolkodásában benne vannak. Hogy K. nem valószínű hogy Einsteinnel tudo szárgesan foglalkozott volna, ~~mikor~~ amielőtt a Lót megírta? Nem is kellett ezt tennie, talán ugyanaz a ~~gondolkodás~~ gondolkodás jelentkezett a tudományban és a művészetben is.

Vitányi: a szerk. utólérhetetlen polaritású párhuzam a Kékszakálúval. Különbözik Cendrars utazásaitól. A brüsszeli rész a csúcs. Pokoli arányérzéke van. Nem optimista és nem pesszimista. Felvázolja a világot, tárgya a XX. század ~~[illegible]~~ tragikuma, a humanum oldaláról nézve.

KM-an 220/14